

MARTA WRÓŃSKA

Uniwersytet Rzeszowski

Wydział Pedagogiczny, Katedra Pedagogiki Medialnej

ORCID – 0000-0002-2931-5511

KSZTAŁCENIE MEDIALNE NAUCZYCIELI W KONTEKŚCIE KOMPETENCJI OPÓŹNIENIA KULTUROWEGO WILLIAMA F. OGBURNA

Streszczenie: Mass media i światowa sieć komputerowa to główne dominanty we współczesnym świecie. To one kształtują nowy model życia, a rzeczywistość generowana przez media zachęca młode pokolenie do swobodnego korzystania z technologii informacyjnych, a zwłaszcza z technologii mobilnych, z którymi uczniowie praktycznie się nie rozstają. Wobec powyższego kształcenie medialne przyszłych nauczycieli i permanentne doksztalcanie w tym obszarze czynnych nauczycieli jest zagadnieniem priorytetowym. W tekście podjęto rozważania dotyczące edukowania medialnego w kontekście koncepcji opóźnienia kulturowego Williama F. Ogburna. Dokonano także szczegółowej analizy obowiązujących standardów kształcenia nauczycieli pod kątem występujących zapisów dotyczących aspektów medialnych. Podano przykłady czynników zakłócających rozwój profesji nauczycielskiej.

Słowa kluczowe: kształcenie medialne, opóźnienie kulturowe, standardy kształcenia nauczycieli

WPROWADZENIE

Obecnie szkoła to najbardziej oddalone miejsce od rzeczywistego świata. Niestety, powiększa się przepaść pomiędzy tym, co uczniowie robią poza szkołą, a tym, czym się w niej zajmują. Nauczyciel musi być świadomy tego, że bez nowoczesnych metod komunikacji i przekazu informacji, a więc bez dostępu na zajęciach szkolnych do tematycznych portali czy wortalii internetowych, specjalistycznych kanałów telewizyjnych czy blogów eksperckich, trudno wyobrazić sobie przyszłość młodych pokoleń. Nauczyciele zamiast bezwzględnie zakazywać używania tych technologii, powinni zastanowić się, jak je konstruktywnie wykorzystać w procesie

dydaktycznym. W nowoczesnym podejściu do edukacji nauczyciel ma być doradcą ucznia w zdobywaniu umiejętności, facylitatorem, przewodnikiem po coraz bardziej skomplikowanych, często hipermedialnych, strukturach informacyjnych. Aby tak było, konieczne jest kształcenie medialne przyszłych nauczycieli i permanentne dokształcanie w tym obszarze czynnych nauczycieli. Dziś ważne jest zbliżenie edukacji do rzeczywistości, która bez cyfrowych mediów już nie funkcjonuje. Proces transformacji mediów, ich ciągła i wzajemna konwergencja, czyli upodabnianie się, przenikanie czy wypieranie, a także ich multiplikacja sprawia, że technologicznie stają się coraz bardziej skomplikowane, ale też coraz bardziej pociągają uczniów. Dlatego nauczyciele nie mogą ich bagatelizować i nieustannie zakazywać ich używania w szkole. „Nowa era wyzwala i frustruje, fascynuje i przestrasza. Wytwarza nowe formy bezbronności [...], jeśli komputery nas zawiodą, jesteśmy bezbronni – nie możemy po prostu wrócić do gęsiego pióra i udawać, że wszystko jest jak dawniej” (Eriksen 2003, s. 47). W dobie środków cyfrowych kształcenie medialne współczesnego nauczyciela jest zagadnieniem priorytetowym i nie może być tu miejsca na tzw. *culture lag* Williama F. Ogburna.

PROFESJA NAUCZYCIELSKA – KILKA REFLEKSJI

Nauczycielska profesja to złożony fenomen, który implikuje ważne pytanie: Jak starożytni tworzyli indywidualny wzorzec i jak zdobywali zaszczyty oraz szacunek w zawodzie nauczyciela? W owym czasie nauczyciel był mistrzem i wypełniał swoją powinność zgodnie z uznawanym społecznym modelem, był profesjonalistą i nieustannie dążył do samorozwoju, który zapewniał mu perfekcjonizm w obszarze wykładanej wiedzy. Przymioty te mistrz kultywował i wzmacniał je w wychowanku. Mistrz nie tylko odkrywał wiedzę i ćwiczył sprawność myślenia ucznia, ale oddziaływał własnym autorytetem, cieszył się szacunkiem i poważaniem.

Od wielu lat pogłębia się kryzys roli nauczyciela we współczesnych systemach edukacyjnych. Zawód nauczyciela poddawany jest ciągłym i wzajemnie wykluczającym się w czasie regulacjom prawnym, a przecież prawidłowo funkcjonujące prawo oświatowe powinno być stabilne i spójne, jednakowo traktować adresatów, należycie ogłoszone, przewidywalne oraz stwarzać podmiotom systemu edukacji poczucie bezpieczeństwa (zob. np. Bierć 2002). „W celu zabezpieczenia systemu prawa oświatowego przed błędami ludzkiego prawodawcy należy stosować odpowiednie procedury wyznaczające proces tworzenia tego prawa. Jedną z podstawowych procedur jest legitymizacja decyzji prawotwórczych. Oznacza to, że autorzy rozstrzygnięć prawnych powinni opracować warunki umożliwiające swobodny dyskurs pomiędzy społeczeństwem a instytucjami odpowiedzialnymi za tworzenie

prawa, w toku którego dochodzi do ustalenia społecznie akceptowanego systemu wartości, na jakich opierać się powinny stosowne normy prawne” (Pęczkowski, Wrońska 2018, s. 319). Zasadnym jest zatem pytanie, czy system prawa oświatowego, ustanowiony w grudniu 2016 roku i stanowiący podstawę realizowanej reformy polskiego systemu edukacji spełnia podstawowe warunki charakterystyczne dla prawidłowo funkcjonującego systemu prawnego. Analiza obszernych ustaw i aktów wykonawczych do tych ustaw w postaci rozporządzeń jest bardzo pesymistyczna. Polski system prawa oświatowego nie tylko nie spełnia standardów określonych dla właściwie funkcjonującego prawa w stopniu zadawalającym, ale standardy te w wielu obszarach wyraźnie łamie (Pęczkowski, Wrońska 2018, s. 319–326)¹.

Ciągle kontrolowanie, monitorowanie pracy nauczycielskiej generuje w społeczeństwie przekonanie, że osoby wykonujące ten zawód nie są podmiotami godnymi zaufania. „Niestety, okazuje się, że niezależnie od ustroju politycznego, niemalże każdą władzę kusi chęć administrowania (zarządzania) pedagogami tak, jakby w grę wchodziła grupa osób, którym można obiektywnie wyznaczyć nie tylko przestrzeń i czas wykonywanej pracy, ale i w jednoznaczny sposób określić zakres jej czynności i spodziewane efekty działalności. Nauczyciele wiedzą, że oceny ich pracy dokonuje dyrektor szkoły, a dyrektora ocenia organ prowadzący szkołę i nadzór pedagogiczny. Wszystko to dokonuje się w perspektywie panujących w hierarchicznych i uprzedmiotawiających pedagogów instytucjach stosunków służbowych, i to ze względu na prawa oraz obowiązki, jakie w odniesieniu do tej grupy pracowników określają Karta Nauczyciela czy stosowne zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej” (Śliwerski 2006, s. 7).

Pomimo opisanych powyżej czynników niesprzyjających profesji nauczycielskiej istotne jest profesjonalne przygotowanie osób, które będą wykonywać ten ważny i odpowiedzialny zawód. Choć do dziś nierozstrzygniętą kwestią pozostaje sam termin „nauczyciel”, czy oznacza bardziej zawód czy też misję, powołanie. W tym miejscu warto podkreślić, że prawdziwym nauczycielem-mistrzem zostaje osoba, która posiada determinację w działaniu, niezłomność i wytrwałość w podejmowanych czynnościach, siłę psychiczną, jest dla uczących się źródłem wiedzy i etycznych wartości. Nie kształtuje ucznia na swój obraz, ale inspiruje go do działań twórczych, w tym do konstruktywnego i świadomego korzystania z zasobów przestrzeni medialnej. We współczesnej szkole jednym z najważniejszych zadań nauczyciela jest stwarzanie optymalnych warunków, które pomogą uczniowi w organizowaniu i ocenianiu własnego uczenia się, przyjmowaniu coraz większej odpowiedzialności za własną naukę, kształtowaniu umiejętności poszukiwania,

¹ Konkretnie przykłady uzasadniające taką konstatację zostały szczegółowo opisane i zinterpretowane zob. R. Pęczkowski, M. Wrońska, 2018, *Polskie prawo oświatowe jako narzędzie realizacji instytucjonalnego myślenia o szkole*.

porządkowania i wykorzystania informacji z różnych źródeł, a także w efektywnym posługiwaniu się nowoczesną technologią informacyjną.

STANDARY KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Obowiązujące standardy kształcenia nauczycieli w Polsce zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 roku (Dz.U. 2012 poz. 34). Standardy zawierają opis efektów kształcenia z podziałem na ogólne i szczegółowe efekty kształcenia. Efekty ogólne zakładają, że: „Po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela absolwent: 1) posiada wiedzę psychologiczną i pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania – uczenia się; 2) posiada wiedzę z zakresu dydaktyki i szczegółowej metodyki działalności pedagogicznej, popartą doświadczeniem w jej praktycznym wykorzystywaniu; 3) posiada umiejętności i kompetencje niezbędne do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły, w tym do samodzielnego przygotowania i dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów; 4) wykazuje umiejętność uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pedagogicznego z wykorzystaniem nowoczesnych środków i metod pozyskiwania, organizowania i przetwarzania informacji i materiałów; 5) umiejętnie komunikuje się przy użyciu różnych technik, zarówno z osobami będącymi podmiotami działalności pedagogicznej, jak i z innymi osobami współdziałającymi w procesie dydaktyczno-wychowawczym oraz specjalistami wspierającymi ten proces; 6) charakteryzuje się wrażliwością etyczną, empatią, otwartością, refleksyjnością oraz postawami prospołecznymi i poczuciem odpowiedzialności; 7) jest praktycznie przygotowany do realizowania zadań zawodowych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) wynikających z roli nauczyciela” (Dz.U. 2012 poz. 34).

Efekty szczegółowe zawierają obszary dotyczące wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych, a także języka obcego, technologii informacyjnych, emisji głosu oraz bezpieczeństwa i higieny pracy. Ze względu na zagadnienie zawarte w temacie niniejszego artykułu szczególną uwagę zwrócę na aspekt medialny. Występuje on na poziomie umiejętności, w postaci następujących zapisów: „Po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela absolwent: [...] potrafi samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje profesjonalne umiejętności związane z działalnością pedagogiczną (dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą), korzystając z różnych źródeł (w języku polskim i obcym) i nowoczesnych technologii”; „potrafi dobierać i wykorzystywać dostępne materiały, środki i metody pracy w celu projektowania i efektywnego realizowania

działań pedagogicznych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) oraz wykorzystywać nowoczesne technologie do pracy dydaktycznej”. W zakresie technologii informacyjnej, w rozporządzeniu mamy następujące sformułowania – absolwent posiada: „a) podstawową wiedzę i umiejętności w zakresie technik informatycznych, przetwarzania tekstów, wykorzystywania arkuszy kalkulacyjnych, korzystania z baz danych, posługiwania się grafiką prezentacyjną, korzystania z usług w sieciach informatycznych, pozyskiwania i przetwarzania informacji, b) umiejętność zróżnicowanego wykorzystywania technologii informacyjnej w pracy pedagogicznej” (Dz.U. 2012 poz. 34).

Natomiast w części trzeciej: *Moduły kształcenia*, w bloku: treści kształcenia dla poszczególnych etapów edukacyjnych czytamy następujące zapisy: „Media i ich wpływ wychowawczy; Edukacyjne zastosowania mediów; Edukacyjne zastosowania mediów i technologii informacyjnej w pracy z dziećmi; kształtowanie u dziecka umiejętności wykorzystywania komputera w celach edukacyjnych; kształtowanie nawyków systematycznego uczenia się oraz korzystania z różnych źródeł wiedzy, w tym z Internetu” (Dz.U. 2012 poz. 34).

W bloku dotyczącym praktyki znalazły się następujące sformułowania: „W trakcie praktyki następuje kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez: [...] wykorzystywanie w toku lekcji (zajęć) środków multimedialnych i technologii informacyjnej; rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem technologii informacyjnej. Uczelnie mają obowiązek zapewnić studentom (słuchaczom) w trakcie praktyk: warunki do prowadzenia lekcji (zajęć) z zastosowaniem technologii informacyjnej, w szczególności z wykorzystaniem treści i zasobów edukacyjnych znajdujących się na portalach internetowych” (Dz.U. 2012 poz. 34).

W module 5 dotyczącym przygotowania w zakresie pedagogiki specjalnej zapisane są kolejne zdania: „Wykorzystanie komputerów w edukacji uczniów słabosłyszących i niesłyszących; logopedyczne programy komputerowe; Nowoczesne technologie w edukacji uczniów przewlekle chorych i z niepełnosprawnością ruchową; dobór i wykorzystywanie środków multimedialnych i technologii informacyjnej w pracy dydaktycznej z uczniami o zróżnicowanych możliwościach i ograniczeniach, rozwijanie umiejętności w miarę możliwości samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem technologii informacyjnej” (Dz.U. 2012 poz. 34).

Generalnie można skonstatować, że tych zapisów jest bardzo dużo, co należy ocenić pozytywnie. Niestety realizacja standardów i ich dostosowanie do poszczególnych kierunków studiów pozostawia wiele do życzenia.

KSZTAŁCENIE MEDIALNE NAUCZYCIELI – OPÓŹNIENIE KULTUROWE

Dyskusja nad efektywnością kształcenia nauczycieli w naszym kraju sięga czasów działalności Komisji Edukacji Narodowej, która została powołano na mocy uchwały Sejmu z 14 października 1773 roku na wniosek króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. W początkowej fazie charakteryzowała ją wnikliwa refleksja i troska o podnoszenie poziomu kształcenia i jego skuteczność. Obecnie trudno nie zgodzić się z poglądem, że aktualny system kształcenia nauczycieli „nie zdaje egzaminu”. Koncentruje się on na teorii kosztem wyraźnego zaniedbania rozwiązań praktycznych. Ponadto dominują w nim wyraźnie elementy zachowawcze nad antycypacyjnymi. Te przykładowe słabości i niedostatki systemu wskazują na pilną potrzebę jego optymalizacji². Obecnie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej pracują nad zmianami w kształceniu nauczycieli³. Niestety nie wszystko da się wymusić zmianami prawa.

W dobie środków cyfrowych kształcenie medialne współczesnego nauczyciela jest zagadnieniem priorytetowym⁴. Niestety, jak pokazują liczne badania⁵, ma ono charakter opóźnienia kulturowego. Autorem koncepcji opóźnienia kulturowego był amerykański socjolog William F. Ogburn, który w opublikowanej, w 1964 roku, książce *Przemiany społeczne i kulturowe (On culture and social change)* – napisał, że kultura jest głównym czynnikiem zmiany społecznej. Wyszedł od trywialnej tezy, iż system kulturowy każdego społeczeństwa zbudowany jest z dwóch zbiorów elementów. Pierwszy zbiór składa się z elementów materialnych, do których William F. Ogburn zalicza między innymi pewien zestaw technologiczny, który

² Termin optymalny oznacza rozwiązania problemu najlepsze w danych warunkach, z punktu widzenia realizacji stawianych przed nim zadań.

³ Nowe zasady kształcenia nauczycieli przewiduje projekt rozporządzenia w sprawie studiów przygotowany przez resort nauki i szkolnictwa wyższego. Zakłada ono, że nauka w kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna oraz pedagogika specjalna będzie mogła odbywać się tylko na jednolitych studiach magisterskich; zob. np. Katarzyna Wójcik, Piotr Müller: Kształcenie nauczycieli po nowemu, opublikowano: <https://www.rp.pl/Edukacja/303079914-Piotr-Muller-Kształcenie-nauczycieli-po-nowemu.html> [dostęp: 12.02.2019].

⁴ Potwierdzają to różne dokumenty państwowe, np. Raport Komisji UE: Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, Bruksela 20.12.2007 kom(2007)833; Raport dotyczący umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym (2008/2129(INI), Komisja Kultury i Edukacji, sprawozdawczyni Christa Prets; Polska szkoła w dobie cyfryzacji. Diagnoza 2017 Podsumowanie wyników badania zespołu badawczego Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego i PCG Edukacja Warszawa, 2017.

⁵ Zob. M. Wrońska, *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012; W. Strykowski, J. Strykowska-Nowakowska, Kompetencje medialno-informatyczne przyszłych nauczycieli. „Lubelski rocznik Pedagogiczny”, T. XXXVI, z. 4/2017, 33–48; Polska szkoła w dobie cyfryzacji. *Diagnoza 2017*.

ułatwia rozwianie problemów ludzkiej egzystencji. Z kolei drugi zbiór zawiera elementy niematerialne. W. Ogburn wymienia tu wartości, normy, sankcje, które też mają wpływ na sposób rozwiązania określonych problemów doświadczanych przez człowieka. *Novum* koncepcji Williama F. Ogburna polegało na uznaniu, że pomiędzy tempem zmian obu zbiorów składników kultury występuje różnica wyrażająca się większą szybkością przemian elementów materialnych (Ogburn 1964; Dereczyński, Jasińska-Kania, Szacki 1975). *Cultural gap* (z ang. luka kultury) to efekt zapóźnienia kulturowego, polegający na stałym nienadążaniu sfery kultury, w tym refleksji teoretycznej, za rozwojem praktyki społecznej, szczególnie techniki. To swoisty dystans pomiędzy tradycyjną kulturą społeczeństwa a wysokim poziomem technologicznym występującym w tej samej przestrzeni społecznej. Opóźnienie kulturowe definiuje się także jako dystans czasowy pomiędzy pojawieniem się nowego wynalazku materiałowego a dokonaniem odpowiednich korekt w odpowiednim obszarze kultury niematerialnej. Niestety jest on często zbyt długi, na przykład po wynalezieniu maszyny do pisania musiało minąć aż pięćdziesiąt lat, zanim została ona systematycznie wykorzystywana w biurach czy szkołach.

Opóźnienie kulturowe to także asynchronia stopnia rozwoju różnych składników konfiguracji kulturowej. Szybsze tempo przemian technologicznych niż przemian wartości, norm i sankcji powoduje, że na przykład brakuje regulacji prawnej pozwalającej stosować dokonane już odkrycia naukowe czy innowacje techniczne. Dyfuzja, upowszechnienie technologii zależy od czynników kulturowych, na przykład od otwartości jednostki na zmianę (Ogburn 1964; Dereczyński, Jasińska-Kania, Szacki 1975).

Reasumując, według Ogburna opóźnienie kulturowe dotyczy społeczeństwa, które ma trudności z nadążaniem za zmianami technologicznymi. Co to może oznaczać dla danego państwa? Świetnie skonstatował to Peter Drucker, myśliciel i teoretyk zarządzania XX wieku: „Naród, który jako pierwszy w pełni wykorzysta możliwości komunikacji cyfrowej i włączy je do technik nauczania, może przodować w dziedzinie edukacji” (Dryden, Vos 2003, s. 93). Wobec tego kształcenie medialne nauczycieli musi podążać za zmianami technologicznymi, tym bardziej, że przestrzeń medialna transformuje bardzo gwałtownie, a szkoła nie może jej lekceważyć w procesie kształcenia ucznia. Może natomiast wykorzystać ją jako jedną z wielu zmiennych prowadzących do rozwijania u uczniów odpowiedzialności za własne uczenie się.

PODSUMOWANIE

Unikanie włączania nowych technologii do procesu kształcenia wzmacnia istniejącą w szkołach kulturę pozorów⁶. To nie sprzyja dobrym relacjom nauczyciel-uczeń. Uczniowie są nieustannie ciekawi nowych możliwości technologicznych, ponadto cechuje ich wyjątkowo naturalna łatwość, z jaką wykorzystują najnowsze osiągnięcia technologii cyfrowej. W edukacji nie ma miejsca na opóźnienie kulturowe, natomiast nadszedł czas na nową kulturę edukacyjną. Szkoła musi dziś uczyć, jak konstruktywnie wykorzystywać nieograniczony dostęp do informacji i najnowszych technologii. Krytyczne i twórcze myślenie, odpowiedzialność za własne uczenie się to elementy o wiele ważniejsze w dzisiejszym świecie niż zadawanie uczniom materiału do zapamiętania. Stare sposoby uczenia się oparte tylko na transmisji wiedzy od nauczyciela do ucznia nie są w stanie zaspokoić potrzeb edukacyjnych uczniów w szybko zmieniającym się świecie, natomiast nowe formy medialne czynią proces uczenia się łatwiejszym i bardziej naturalnym dla młodych osób oraz wspomagają wspólne uczenie się (ang. *peer to peer learning*).

Obecnie w szkole rewolucję cyfrową napędzają sami uczniowie, dlatego proces kształcenia i doskonalenia nauczycieli w zakresie rozwijania i podnoszenia kompetencji medialnych powinien mieć charakter ciągły. Oczywiście sama umiejętność obsługi komputera dzisiaj już nie wystarczy. Zastosowanie technologii informacyjnych w edukacji wymaga uwzględnienia zróżnicowanych teorii nauczania i różnorodnych podejść proponowanych przez dyscypliny kognitywne. To musi być także znajomość aspektów prawnych, społecznych, etycznych w dostępie do tych technologii i ich wykorzystywaniu. Nauczyciele muszą być świadomi, że wiedza i nauka ewoluują w zawrotnym tempie. Im więcej wiedzą na temat nowoczesnych technologii w procesie kształcenia, tym są bardziej atrakcyjni dla swoich uczniów.

⁶ Cechą charakterystyczną pozorowania jest udawanie wysiłku i zaangażowania po to, by zachować pozytywny wizerunek w oczach innych. Owo fałszowanie obrazu rzeczywistości ma miejsce wtedy, gdy gra pozorów jest świadoma i celowa. „Pozór, pozorowanie, działania pozorne, to pojęcia zakorzenione w języku publicystów i badaczy społecznych. Niekiedy odnosi się wrażenie, że funkcjonują one w sferze publicznej jako klisze pojęciowe i być może dlatego coraz rzadziej, jeśli w ogóle, zastanawiamy się nad ich sensem, treścią, czy pierwotnym desygnatem” W: M. Dudzikowa, K. Knasiecka-Falbińska, 2013, *Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych edukacji szkolnej*. Kraków, Wydawnictwo Impuls, s.14.

LITERATURA

- Bierć A., 2002, Proceduralne aspekty tworzenia dobrego prawa. W: *Legislacja w praktyce*. Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Derczyński W., Jasińska-Kania A., Szacki J., (red.), 1975, Elementy teorii socjologicznych. Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej. Warszawa, Wydawnictwo PWN.
- Dryden G, Vos J., 2003, Rewolucja w uczeniu. Poznań, Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Dudzikowa M., Knasiecka-Falbierska K., 2013, Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych edukacji szkolnej. Kraków, Wydawnictwo Impuls.
- Dziennik Ustaw, Warszawa, dnia 6 lutego 2012 r. Pozycja 131 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO1) z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.
- Eriksen T.H., 2003, *Tyrania chwili. Szybko i wolno płynący czas w erze informacji*. Warszawa, Wydawnictwo PIW.
- Ogburn, W., 1964, *On Culture and Social Change. Selected papers. Edited and with an introduction by O.D. Duncan*. Chicago: University of Chicago Press.
- Pęczkowski R., Wrońska M., 2018, Polskie prawo oświatowe jako narzędzie realizacji instytucjonalnego myślenia o szkole. W: K. Przyszczypkowski, S. Futyma, G. Barabasz (red.), *Edukacja a myślenie. Inkluzja czy współmierność... Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Dylakowi*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Plebańska M. (red.), 2017, Polska szkoła w dobie cyfryzacji. Diagnoza 2017. Podsumowanie wyników badania zespołu badawczego Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego i PCG Edukacja Warszawa.
- Raport Komisji UE: Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, Bruksela 20.12.2007 kom(2007)833.
- Raport dotyczący umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym (2008/2129(INI), Komisja Kultury i Edukacji, sprawozdawczyni Christa Prets.
- Strykowski W., Strykowska-Nowakowska J., 2017, Kompetencje medialno-informatyczne przyszłych nauczycieli. „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, T. XXXVI, z. 4, 33–48.
- Śliwerski B., 2006, Nauczyciel jako zawód. Materiały z I Kongresu Zarządzania Oświatą (Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty), Łódź, [pозyskano z: <http://www.oskk0.edu.pl/kongres1/materialy/BŚliwerski-Kongres.pdf>].
- Wrońska M., 2012, *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Wójcik K., 2019, *Piotr Müller: Kształcenie nauczycieli po nowemu*, opublikowano: <https://www.rp.pl/Edukacja/303079914-Piotr-Muller-Kształcenie-nauczycieli-po-nowemu.html> [dostęp: 12.02.2019].

MEDIA EDUCATION OF TEACHERS IN THE CONTEXT
OF WILLIAM F. OGBURN'S CONCEPT OF CULTURAL DELAY

Abstract: Mass media and the global computer network are the main dominants of the modern world. They shape a new model of life, and the reality generated by the media encourages the young generation to use information technologies freely, especially from mobile technologies, with which the students practically do not part. In view of the above, media education of future teachers and permanent training of active teachers in this area is a priority issue. The text reckons media education in the William F. Ogburn's concept of cultural delay. A detailed analysis of the current educational standards of teachers regarding media aspects has been made. Also, examples of factors disturbing the development of the teaching profession are given.

Keywords: media education, cultural delay, teacher education standards